

י"כך היא גאולתם של ישראל...

שיעורים בנושא מהלכי הגאולה והתנאים להופעתם הלמדנים מחומש שמות.

י"כך היא גאולתם של ישראל... (מנחות נ"ג)

9 [ט] ותרוא אותו כי טוב, יבא טוב ויקבל טוב מטוב לטובים. יבא טוב זה משה דכתיב ותרוא אותו כי טוב, ויקבל טוב זו תורה דכתיב כי לקח טוב נתתי לכם, מטוב זה הקב"ה דכתיב טוב ה' לכל, לטובים אלו ישראל דכתיב ה' הטיבה ה' לטובים. (מנחות נ"ג)

י"ב ויגדל משה ויצא אל אחיו, יספר מצדקת משה ואיך מנעוריו היו בו כל המעלות שבעבורם זכה לכל הכבוד הזה, שהגם שגדל בבית מלך וישראל היו אז בתכלית השפלות לא הסתיר פניו מהם ויצא אליהם מצד שהם אחיו, הפך מטבע האנשים שבעלותם לגדולה יתרחקו מאחיהם העניים והאכזרנים, זאת שנית שראה בסבלותם היינו שהביט ע"ז בעין חמלה ולבו עליו רוי, זאת שלישי שראה איש מצרי מכה איש עברי מאחיו, שהגם שגדל בין המצריים ומתערב עמהם היו כורים בעיניו, והאיש העברי המוכה הרגיש בצרתו מצד שהוא אחיו עצמו ובשרו, ועל המכה חרה אפו מצד שהוא מצרי נבזה ושפל בעיניו. ובוזה עטה כמעיל קנאה על ההונו את אחיו החשוב בעיניו:

[קג] ויך את המצרי, כל דבר שאדם נותן נפשו עליו נקרא על שמו, בשלשה דברים נתן משה נפשו עליהם ונקראו על שמו כי נתן נפשו על ישראל בקראו על שמו שנאמר ויך רד כי שחת עמך כי והיכן מציינו שנתן נפשו עליהם שנאמר ויהי בימים הרבים ההם ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלותם, וכתיב ויפן כה וכה וגו' ויך את המצרי הא לפי שנתן נפשו עליהם בקראו על שמו.

ב (יב) ויך את המצרי ויטמנהו בחול. רבה וחשובה, זה קודם מתן תורה אשר כל... כי ישראל בכללן הם מעון אחד היה לעצמו, לא כן אחרי מתן תורה, ומדורר לשכינת השי"ת, ולכן מה שהיה נאות להם חק ומשפט ואסור להסתכן עבור זה. כי קודם מתן תורה כמו שאם ראה "איש מצרי מכה עברי" (פסוק יב), בן דת מאמין בה' אמת ומכיר מציאותו, הסתכן עצמו והכניס עצמו לספק מיתה עבור זה, אם כי מצוה

מלך חוננה - למען פניו

[קד] ויקם משה ויושעו וישק את צאנם, בא משה וישב עליהם בדיו, אמר להם מנהגו של עולם אנשים דולים וגושים משקות. כאן נשים דולות ואנשים משקים, עוות הדין יש כאן חייבין בדיו הייבין לשעה כי באותה שעה אמר אוי לי שהנחתי את עמי ובאתי לדור עם אומות העולם. (אבות דר"ב פ"ב)

[קמ] ויקם משה ויושעו, ויצילן לא נאמר אלא ויושעו, רבי יוחנן בשם רבי אליעזר בנו של ריה"ג אומר דבר של גלוי עריות באו לעשות עמהן ועמד משה והושיען. נאמר כאן ויושעו ונאמר להלן (ט) צעקה הנערה המארשה ואין מושיע לה. (שמ"ר פ"א - לה)

[קמז] ויקם משה ויושעו, בא וראה ענותנותו שלמשה, אע"פ שהיה בורח כאחד מן ההדיוטים ראה בנות יתרו מצטערות ולא נתגאה מלעמוד ולדלות להן והוא היה בנפשו כבן בתו של מלך. (מדרש הגדול)

[קמח] ויקם משה ויושעו, שהיה לו לב אמיץ להציל עשוק מיד גוולו אע"פ שהוא גר בורה. (מדרש החפץ כתי")

מלך חוננה - למען פניו

ד. עצמות החפץ של היות טוב לכל, בלא שום הגבלה בעולם כלל, בין בכמות הנטיבים ובין באיכותו של הטוב, זהו הגרעין הפנימי של מהות נשמתה של כנסת ישראל. זאת היא ירושתה ונחלת אבותיה. הרגש הטוב הזה, לפי גדלו, היקפו ועמקו, כן צריך שיהיה מעורר בחכמה גדולה ובגבורה כבירה, למען דעת איך להוציא אל הפועל בכל גווניו. והוא סוד השתוקקות הגאולה שבאומה, הנותן לה כח לחיות ולהתקיים באופן המפליא את לב כל חושב. כנסת ישראל בעומק הפצה איננה מחולקת מהאלהות כלל, היא מלבשת את האלהות המתגלה שבעולם הכללי, וחפצה בהיותה את החפץ האלהי של טוב ד' לכל ורחמיו על כל מעשיו. זה הטוב הוא הסוד של הגאולה המוכרחת לבא. הטוב מוכרח לבצח את הכל, והחפץ העמוק המוטבע של הטוב, והשיקוף הפנימי לו בעצם הווכיות נשמת האומה, המתבלטת בתפילת האומה הפנימית, מסמך לא את הגאולה, והטוב בעיניך עשיתי, זה שסמך גאולה לחפלה"ה (ברכות ט).

ויצא אל אחיו

ויצא אל אחיו

מתוך כך מתחיל להופיע משה רבינו השקול כנגד כל ישראל... יגדל משה ויצא אל אחיו... מיד נפגשים באחזה בועית יסודית כלל-ישראלית. הופעתו של משה רבינו, השקול כנגד כל ישראל, עלה מתוך האחזה, וכן בהמשך "ירא איש מצרי מכה איש עברי מאחיו"...

ויצא אל אחיו

וירא בסבלתם. נתן

עיניו ולבו להיות מיוצר עליהם: ר"ה - למען פניו, נ"ב

ג) ויצא, ואף שראה צרת אחיו ושע"כ קרוב הוא לבוא לידי סכנה בכ"ז לא נמנע לצאת ביום השני, וירא והגה שני אנשים עברים נצפים המצה הוא ע"י הכאה וזה ההבדל בינו ובין ריב, ויאמר לרשע למה תכה רעך כי שני רעים שהם במצור ובמצוק יאהבו ול"ז בטבע ויעורר זל"ז לא שיהיה ריב ומדון ביניהם, ובוה נודע שנטוע בנפשו אהבת משפט צדק בין איש ובין אחיו, שכ"ז צריך למי שמוכן להנהיג הנהגת העם, כמ"ש צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל:

מלכים, למען פניו

אני אהב את הכל. איני יכול שלא לאהוב את כל הכריות, את כל העמים, רצה אני בכל מעמקי לב בתפארת הכל, בתקנת הכל. אהבתי לישראל היא יותר נלהבה, יותר עמוקה, אבל החפץ הפנימי מתפשט הוא בעוז אהבתו על הכל ממש. אין לי כל צורך לכוף את רגש אהבה זה, הוא נובע ישר מעומק הקודש של החכמה של הנשמה האלהית.

ע"כפ"י א"כ - מ"א

ה) ומשה היה רועה, עיניו יחוו עפעפיו יבחנו בני אדם א) כי ולמי בחזן לצדיק שנאמר ה' צדיק יבחן ובמה הוא בחונו במרעה צאן, בדרך לדוד בצאן ומצאו רועה יפה כי אמר הקב"ה, מי שהוא יודע לרעות הצאן יבא וירעה בעמי הה"ד ב) מאחר עלות הביאו לרעות ביעקב עמו. ואף משה לא בחונו הקב"ה אלא בצאן, אמרו רבותינו כשהיה מרע"ה רועה צאנו של יתרו במדבר ברח ממנו גדי ויך אחירוי עד שהגיע לחסוה, כיון שהגיע לחסוה, נודמנה לו בריכה של מים ועמד הגדי לשחות. כיון שהגיע משה אצלו אמר, אני לא הייתי יודע שרץ היית מפני צמא, עיף אתה, הריכבו על כתיפך והיה מהלך אמר הקב"ה יש לך רחמים לנהוג צאנו של בשר ודם כן, חייך, אתה תרעה צאני ישראל הוי ומשה היה רועה. (שמ"ר פ"ב - ב)

מלך חוננה - למען פניו

13

(יט) איש מצרי... במדרש (נר"י פי' לו, ג), הלכות בשביל שעסק בצרכי צבורי, ובכ"ז אמר ר' ברכיה חביב משה מנה, נח משנקרא "איש צדיק" (בנלטיס ג, ט) נקרא "איש צדיק" לכן אמרו עליו שאף הוא היה ראוי לכלייה האדמה" (טס ט, כ), משה משנקרא "איש מצרי" נקרא "איש האלקים" (דברים לג, ב).
 הניין ישי שני דרכים בעבודת השי"ת, דרך אחד מי שמיחד עצמו לעבודתו יתברך ומתבודד, ויש מי שעוסק בצרכי צבור ומבטל עצמו בשביל הכלל ומפקיר נפשו עבורם. א"כ צ"ל לפי המושג, שזה שמתבודד יעלה מעלה מעלה וזה ירד ממדרגתו, וכן אמרו (קט"ל נ"ה ג, ז) "כי העוסק יהולל חכם", ריב"ל שכח פי' (שמות לב).

שלח תורתה - קראתו ט. ט.

14

[שם] וידבר ה' אל משה לך רד" (שמות לב). [מאי יך רד" א"ל אלעזר] א"ל הקב"ה למשה [משה] לך רד מגדולתך, כלום נתתי לך גדולה אלא בשביל ישראל עשיתי שיהיה כאלו [לך] גודלה [לך], מיד תשש כחו של משה ולא היה בו כח לדבר. כיון שא"ל (דברים ט) "הרף ממני ואשמד" אמר משה דבר זה תלוי בי, מיד [נעמד] נתחוק בתפלה ובקש רחמי (עליהם) משל למלך ביו (שהחב את בנו) [שכעת על בנו והיה מכוון מכה גדולה] והיה אוהבו וישב למנוח והיה מתורא והצילו. כיון שאמר אלמלא פלוגי אוהבו היושב למנוח הרגותך, אמר דבר זה תלוי בי, מיד עמד והצילו. (שמות לב) [ועתה הנהיח לו [וגו'], [א"י] [א"י] [א"י] אלמלא מקראי כתוב א"א לאמר, מלמד שתפטו משה להקב"ה בכובד כבודם שתופטו לחברו בבגודו ואמר [לוי] [לפניו] רבש"ע אין אנו מניחך עד שתמחול להקב"ה בחיבתו כבודו שאמר [לוי] [לפניו] [לפניו] לגוי גדול וגו', א"י אלעזר אמר משה לפני הקב"ה, רבש"ע ומה כטא של שלש רגלים אינו יכול לעמוד [בפניו] [לפניו] בשעת] כעסך, כטא של רגל אחד [האיך יכול לעמוד בפניו כעסך] [עאכו"כ]. ולא עוד אלא שיש לי בושת פנים מאבותי שלא יאמרו ראו מה פרנס העמיד להם בקש גדולה לעצמו ולא בקש רחמים עליהם. (שם) "יחול משה", א"י אלעזר מלמד שהתפלל משה עד שהחילה (במכור לו) "לא יחול דברו" ואמר מר הוא אינו מחיל אבל אתרים מחילין לו, ושמואל אמר עד ששטט עצמו למיחה עליהם, שנאמר (שמות לב) "ואם אן מחני נא". [אמר רבא אמר] רבי יצחק (אמר) עד שהחיל עליהם מיד רחמים, רבנן אמרי חולין הוא לך לעשות כדבר הזה

נא. "וידבר ה' אל משה, לך רד", מאי יך רד", א"י א"ל הקב"ה למשה רד מגדולתך, כלום נתתי לך גדולה אלא בשביל ישראל כו'. המנהיג צריך שיהי נערך על המנהיגים. ע"כ אע"פ שבאמת נשגבה ונעלה היא נפש המנהיג מהעם מעלות נפלאות רבות, אבל מ"מ איזה ערך ראוי שיהי ביניהם. ע"כ בהיות ישראל כמעלה עליונה קודם החטא, היתה מעלת משרע"ה נשגבה מאד. אבל משחטאו, כבר לא הי' ראוי להנהיגם אם יעמרו כמעלתו, כי לא יוכל להשפיל עצמו להנהיג עם שפל בערכו. ע"כ הזכיר לדרת מגדולתו לעמוד במדרגה נמוכה מאותה שעמד עליה תחילה, כדי שיהי ראוי להנהיגה של העם כמעמדו הנמוך.

נב. מיד תשש כחו של משה ולא הי' בו כח לדבר, כיון שא"ל "הרף ממני ואשמד" אמר ד"ז תלוי בי כו'. הכונה, ביידיהו חשב שכבר אבד ג"כ מערכו העצמי בשביל נפילת ישראל. כי יש פרנס שעיקר גדולתו איננו כ"א מפני שהוא בא מכח הציבור, וכפי ערך מעלת הציבור תרבה מעלתו אבל מצד עצמו אין לו ערך גדול, ויש פרנס שמעריכין אותו אל הציבור רק מצד יחוסו אליהם בהנהגה, אבל מצד עצמו הוא נשא ורם גם בלא ערך הציבור שהוא בא מכחם. כן משרע"ה חשב, שבאמרו ית' כלום נתתי לך גדולה אלא בשביל ישראל, היתה שערך עצמי אין לו, א"כ באיזה אופן ידבר ואיך ישא פנים, והכלל שבכחם הוא בא אבד ערכו כמעלה זו. אמנם כיון שאמר לו "הרף וגו'", הודיע שרק מצד יחוסו אל העם אבד מעלתו אבל מעלת עצמו בעינה עומדת, ככחו אז כן כחו עתה, א"כ ראוי לו להתאמץ בתפילה גם בשעה שישראל נפלו הרבה מערכם.

ע"ב ר"ת

16

משה רבינו טעול כנגד כל ישראל. ושמע כל תורתה של קדושה. ישראל ואורייתא וקוב"ה חי הוא. משה רבינו, הוא אישיות שכוללת את כל ישראל במורם התורה השם "משה", הוא כינוי לתלמיד חכם. מתוך הוועדה הנורא של העל — המסבר הנורא, וזה יגרסו פירוש, נתחוק בין ישראל ללב"ה? מכאן הבידוד: הם ושלחם!
 בגמרא בפסחים פו. על מה שנאמר ליהושע הנביא: "קח לך אשת זנונים", כל נביא היה קודש וטהור וחסיד, וכאן דבר נורא. ממש גיהנום. אבל זו גזרה אלוהית על הו"ע הנביא: "קח לך אשת זנונים". למה? "החבורה בעמי ישראל באהבה", ואתה אמר לי להפדי מירטאל? תשובת הגונה לנביא, לאדם גדול מאוד, שלגודל מוסריותו וקדושתו, אינו יכול לטבול עמו את כזה העם, ומתיישב במקום לבוא ולנהל את רבנותו של עולם: בניך הם, בני אברהם יצחק ויעקב, הוא אויב? "העצרים באומה אחריה". "בימים התנזרו — זה מתן תורה", ומשה רבנו במסירות נפש, בקדושה ובטהרה עומד בהר, באטמוספירה העליונה כדי להביא את דבר ה' השמימי. האלוהי, אל הארץ, להביא משמי שמים את המצוה הגדולה של שני לוחות אבנים כתובים בבכתב אלוהי. והוא יורד משם לירקדים סביב העפל. שמים וארץ מדועזים. ונכזה רבנו מקבל פקודה: "לך רד! כי שחת עמך". — מה זה עמך, זה עם שלי? "אשר העלית מארץ מצרים", — אני העליתי? פתאום, התנכרות. כצב נורא ואיום. ומכאן סבירות הלוחות. זעזוע נורא. כאילו נתבטל כל מה שהיה מאברהם אבינו: "ועשך לגוי גדול". כאילו נטבטל השדוד של עם סגולה, ממלכת כהנים וגוי קדוש. לא חטא עשוק, אלא. "חטאה גדולה", "שחת עמך". ומשה רבינו, סובר את הלוחות, אי אפשר להתחמק, זו חטאה גדולה. איך אפשר עוד להתחמק מעמך? "משה רבנו טעול כנגד כל ישראל". ומכאן, מסירות נפש ממש, על כל ישראל. "פתח, אם תשא חטאתם", אתה מוכרת לראת חטאתם. חזו לא "אם" של ספק, "ואם אין" — אני ברצון, מנתק יחסים — "כחני נא מספדך". חזו בגבורה של מסירות נפש על כל ישראל, על אנשי העפל. ספור של הקב"ה חזו עולם הבא. ומשה רבינו אמר: "ואם אין מחני נא".
 גם במצבים דיותר משובשים אין יתחוק בין הקב"ה וישראל, ומתוך כל הסיבוכים מתגלה מה זה בצב ישראל.
 כשה רבינו הוא הו"ע הנאמני, "רעיא מתימא", הוא מוסר את נפשו, את נשמתו, את חייו, בשביל כלל ישראל, בכל חוקי, ומתוך כך מתברר ומתגלה "צב ישראל" שאין בו שינוי, ומכאן, לימוד לכל הדורות: צדיקי ישראל האמתיים, מוסרים לא רק את התק אלא את הנשמה בשביל כלל ישראל. וזה עינוגם של הו"ע האמתיים, וזהו חוקי מסירות נפשם: לגלות את ברית אבות, את הדבקות, את הקשר הנגוד.

א"י - גיבורי ת"א א"י 142

א. האהבת צריכה להיות מלאה בלב לכל.
 ב. האהבת כל המעשים כולם (א) היא קודמת לכל, אה"כ אהבת כל האדם, אחיית אהבת ישראל, שהיא כוללת הכל, שעתידין ישראל לתקן את כל המעשים כולם. וכל אהבות אלה הם אהבות מעשיות, לאהוב אותם לעשות להם טובה ולגרום להם עליו, ונעלה על סולן אהבת ד', שהיא אהבה שבוטל, אינה גוררת בעצמותה שום דבר, כי אם מה שהולב מלא ממנה זה הוא האושר היחודי נשגב.

א"י - גיבורי ת"א א"י 142

18
 נשואות השמימה. לשתף שם שמים בצערא ההכלל הפרט. בגנותי ואנחות בשכרון מתנים. ואנחותי הרבות בזה היו שוכרות כל גוף השומע. (והיה הגיל להוכיח אותי על שראה שאינני משתתף בצערא דאחריו. ובה היה דברו אלי תמיד שזה כל האדם לא לעצמו יברא. רק להועיל לאחריו ככל אשר ימצא בכחו לעשות).

היך יקראו לנו א"י הנו חיי ונלפין ט"ב
 א"י - גיבורי ת"א א"י 142